

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 5 stycznia 2017 r.

Sąd Okręgowy w Warszawie XXVII Wydział Cywilny-Odwoławczy w składzie:

Przewodniczący:	SSO Piotr Wojtysiak
Sędziowie:	SO Waldemar Beczek (spr.) SR del. Tomasz Niewiadomski
Protokolant:	sekr. sądowy Agata Skulimowska

po rozpoznaniu w dniu 5 stycznia 2017r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa **M. W. (1)**

przeciwko **(...) Bank S. A. z siedzibą w (...) Bank (...) S. A. z siedzibą w W.**

o ustalenie

na skutek apelacji pozwanego (...) Bank S.A. z siedzibą w W.

od wyroku Sądu Rejonowego dla m. st. Warszawy w Warszawie

z dnia 17 września 2015 r., sygn. akt I C 662/13

I. zmienia zaskarżony wyrok w ten sposób, że nadaje mu następującą treść: „1. ustala nieważność umowy pożyczki zawartej przez powódkę M. W. (1) w dniu 4 października 2006r. w Ł. z (...) Bank (...) S. A. z siedzibą w W. na kwotę 34 000 (trzydzieści cztery tysiące) złotych, a powództwo w stosunku do (...) Bank S. A. z siedzibą w W. oddała; 2. ustala, że (...) Bank (...) S. A. z siedzibą w W. oraz powódka ponoszą koszty sądowe po połowie pozostawiając szczegółowe ich wyliczenie referendarzowi sądowemu z tym, że udział w tych kosztach powódki przejmuje na rachunek Skarbu Państwa; 3. zasądza od M. W. (1) na rzecz (...) Bank S. A. z siedzibą w W. kwotę 2417 (dwa tysiące czterysta siedemnaście) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego”;

II. oddała apelację w pozostałej części;

III. znosi wzajemnie między stronami koszty procesu w instancji odwoławczej.

SR (del.) Tomasz Niewiadomski SSO Piotr Wojtysiak SSO Waldemar Beczek

Sygn. akt XXVII Ca 1952/16

UZASADNIENIE

M. W. (1) pozwem z dnia 2 listopada 2012 r. skierowanym przeciwko (...) Bank S.A. z siedzibą w W. oraz (...) Bank (...) S.A. z siedzibą w W. domagała się ustalenia nieważności umowy pożyczki zawartej z (...) Bank (...) S.A. z siedzibą w W. przez powódkę oraz jej ówczesnego męża M. B. (1) w dniu 4 października 2006 roku w Ł. na łączną kwotę 34.000 zł oraz ustalenia, iż cesja wierzytelności przysługującej wyżej wymienionemu pożyczkodawcy na rzecz (...) Bank S.A. z siedzibą w W. nie odnosi skutków prawnych w stosunku do powódki podnosząc, że cierpiała na zaburzenia psychiczne i w chwili podpisywania umowy i nie miała dostatecznego rozeznania co do zakresu i charakteru czynności w której uczestniczyła, jak też jej skutków prawnych.

(...) Bank S.A. z siedzibą w W. wniósł o oddalenie powództwa w całości jako bezzasadnego i zasądzenie od powódki na jego rzecz kosztów procesu podnosząc, że sam fakt występowania u powódki choroby psychicznej nie wystarcza dla uznania jej oświadczenia woli za nieważne, zwłaszcza gdy powódka przez okres pięciu lat od zawarcia umowy pożyczki nie podnosiła tej okoliczności. Ponadto w ocenie pozwanego strona powodowa nie ma interesu prawnego w wytoczeniu przeciwko pozwanemu powództwa o ustalenie z art. 189 k.p.c, bowiem uzyskanie przez stronę powodową wyroku w niniejszym postępowaniu nie spowoduje utraty wykonalności tytułu wykonawczego znajdującego się w posiadaniu pozwanego. Pozwany wskazał, że wierzytelność z tytułu umowy pożyczki została zbyta na rzecz funduszu (...) z siedzibą w W. i tym samym pozwany nie jest już w żaden sposób związany stosunkiem materialnoprawnym z powódką.

(...) Bank (...) S.A. z siedzibą w W. wniósł o oddalenie powództwa M. W. (1) i zasądzenie od powódki na rzecz pozwanego kosztów procesu podnosząc, że przywoływane okoliczności w postaci działań męża powódki i wskazywanie ich jako okoliczności wyłączających świadomość lub swobodę podejmowania decyzji przez powódkę są nietrafne i powinno wynikać z przyczyny wewnętrznej leżącej po stronie samej powódki.

Sąd Rejonowy dla m. st. Warszawy w Warszawie wyrokiem z dnia 17 września 2015 roku wydanym w sprawie sygn. akt I C 662/13 ustalił nieważność umowy pożyczki zawartej przez powódkę M. W. (1) w dniu 04 października 2006 roku w Ł., z (...) Bank (...) SA z siedzibą w W. na kwotę 34 000,00 zł oraz ustalił, że cesja wierzytelności wynikającej z powyższej pożyczki na rzecz (...) Banku SA z siedzibą w W. w stosunku do M. W. (1) nie odnosi skutków prawnych oraz orzekł o kosztach postępowania.

Powyższe orzeczenie zapadło w oparciu o następujący stan faktyczny i przeprowadzane rozważania prawne:

Od 2005 r. M. W. (1) pozostawała w związku małżeńskim z M. B. (1). W dniu (...) urodziła pierwsze dziecko. Przed ciążą M. W. (1) miała częste zmiany nastrojów. W okresie ciąży towarzyszyły jej nadmierna nerwowość i lęki. Po porodzie stan psychiczny powódki zaczął się pogarszać, odczuwała smutek, przygnębienie, niepokój, lęk o dziecko, apatię oraz brak apetytu. Dodatkowo cierpiała na bezsenność. W dniu 13 września 2006 r. M. W. (1) odbyła z inicjatywy swego męża pierwszą wizytę u psychiatry. Wówczas rozpoznano u niej epizod depresyjny ciężki z objawami psychotycznymi i odnotowano, że wymaga natychmiastowego leczenia. Zlecono powódce przyjmowanie leków przeciwdepresyjnych, przeciwpsychotycznych i przedwiekowych. Mimo to leczenie powódki nie zostało wdrożone. M. W. (1) we wszystkim zdawała się na męża, gdyż bez niego nie była w stanie samodzielnie myśleć i podejmować nawet prostych decyzji. Ze względu na sugestie męża o jej powinności karmienia dziecka piersią, zaprzestała przyjmowania leków. Jej stan psychiczny ulegał stopniowemu pogorszeniu, a opisywane dolegliwości wskazywały na objawy psychotyczne (urojenia nihilistyczne i depresyjne, spowolnienie, zubożenie wątków myślowych). Powódka nie była w stanie samodzielnie zajmować się dzieckiem i zmuszona była do korzystania w tym zakresie z pomocy innych osób. M. W. (1) w dniu 27 września 2006 r. rozpoczęła farmakoterapię, lecz jej stan zdrowia był nadal zły. Występował u niej głęboki smutek, złość, osłabienie, bezsenność, brak apetytu, wyrzuty sumienia, brak sił, niechęć do wykonywania podstawowych czynności. W dniu 4 października 2006 r. M. W. (1) za namową męża udała się wraz z nim do placówki banku, gdzie podpisała wskazane przez niego dokumenty.

W dniu 4 października 2006 r. w Ł. M. B. (1) i M. B. (2) zawarli z (...) Bank (...) S.A. z siedzibą w W. umowę pożyczki nr (...). Umowa pożyczki obejmowała kwotę 34.000 zł. Spłata pożyczki miała nastąpić wraz z odsetkami w sześćdziesięciu równych ratach miesięcznych. Oprocentowanie miało charakter zmienny i w dniu zawarcia umowy wynosiło 17,04 %

stosunku rocznym. Spłata kapitału wraz z odsetkami miała następować miesięcznie w ratach i terminach wskazanych w harmonogramie spłaty. Umowa została podpisana przez M. B. (1) i M. B. (2). Kwota pożyczki została przekazana na rachunek M. B. (2) prowadzony przez (...) Bank S.A. z siedzibą w Ł. i spożytkowana przez M. B. (1)

W dniu 4 października 2006 r. u M. W. (1) występował epizod depresyjny ciężki z objawami psychotycznymi. Ten stan psychiczny spowodował, że podczas zawierania umowy pożyczki znajdowała się ona w stanie wyłączającym swobodne podjęcie decyzji i wyrażenie woli. Od grudnia 2006 r. następowała stopniowa poprawa stanu zdrowia M. W. (1). Prowadzono systematyczne leczenie. Nastąpiło zwiększenie aktywności powódki i poprawa snu. W późniejszym okresie odnotowano zmienne samopoczucie powódki i epizody pogorszeń, lecz nie odnotowano występowania depresji psychotycznej. M. W. (1) nie korzystała z psychoterapii, ani nie była hospitalizowana psychiatrycznie.

W 2009 roku, po urodzeniu drugiego dziecka orzeczono rozwód między M. W. (1) a M. B. (1). W dniu 28 sierpnia 2009 roku (...) Bank (...) S.A. z siedzibą w W. zawarł z (...) Bank S.A. z siedzibą w W. umowę sprzedaży wierzytelności na mocy której przeniesiona została wierzytelność przysługująca (...) Bank (...) S.A. z siedzibą w W. na rzecz nabywcy (...) Bank S.A. z siedzibą w W., wynikająca z tytułu umowy pożyczki.

W dniu 18 stycznia 2012 r. (...) Bank S.A. z siedzibą w W. wystawił przeciwko M. B. (1) i M. B. (2) bankowy tytuł egzekucyjny o nr (...) / (...) (...) zaopatrzone następnie w klauzulę wykonalności postanowieniem Sądu Rejonowego dla Łodzi - Śródmieścia w Łodzi z dnia 13 lutego 2012 r.

W dniu 18 grudnia 2012 r. (...) Bank S.A. z siedzibą w W. przeniósł na (...) Sp. z o.o. (...) z siedzibą w W. wierzytelność przysługująca mu wobec M. B. (1) i M. B. (2) jako wkład niepieniężny na podwyższony kapitał zakładowy Spółki.

Sąd Rejonowy stwierdził, że ustalił stan faktyczny na podstawie dokumentów przedłożonych do akt sprawy wskazując, iż ich wiarygodność nie była kwestionowana przez strony postępowania.

Sąd I instancji ocenił jako wiarygodne zeznania świadków M. W. (2), M. W. (3) oraz A. K. w zakresie opisu stanu zdrowia i kondycji psychicznej powódki przed jak i w trakcie zawarcia umowy pożyczki, przebiegu leczenia psychiatrycznego, nieprzeznaczenia kwoty pochodzącej z pożyczki na zaspokojenie potrzeb rodziny oraz przyjmowanych leków, wpływu stanu zdrowia powódki na świadomość i swobodę w podejmowaniu decyzji.

Sąd Rejonowy poczynił ustalenia faktyczne także w oparciu o dowód z opinii biegłego z zakresu psychiatrii, który logicznie i całościowo odniósł się do przedstawionej mu dokumentacji medycznej. Sąd wskazał, że biegły w swej opinii jednoznacznie stwierdził zaistnienie u powódki w chwili podpisywania przedmiotowej umowy pożyczki stanu wyłączającego świadome powzięcie decyzji lub wyrażenie woli. Sąd ostatecznie uznał ww. opinię za fachową, rzetelną i wyczerpującą oraz sporządzoną o wiedzę i doświadczenie biegłego. Sąd I instancji podkreślił, że żadna ze stron nie zakwestionowała wartości dowodowej opinii i nie wносиła do niej żadnych zastrzeżeń, a tym samym stanowiła w pełni wartościowe źródło ustaleń faktycznych w sprawie.

Przy tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Rejonowy uwzględnił powództwo.

Sąd I instancji odnosząc się do przesłanek określonych w art. 189 k.p.c. stwierdził, że powódka ma interes prawny w ustaleniu, iż umowa pożyczki gotówkowej z dnia 4 października 2006 r. ze względu na jej stan psychiczny istniejący w momencie zawarcia umowy oraz z uwagi na istnienie po jej stronie stanu niepewności prawnej co do istnienia ww. umowy.

Sąd Rejonowy powołując się na treść art. 82 k.c. podkreślił, że nieważne jest oświadczenie woli złożone przez osobę, która z jakichkolwiek powodów znajdowała się w stanie wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli. Dotyczy to w szczególności choroby psychicznej, niedorozwoju umysłowego albo innego, chociażby nawet przemijającego, zaburzenia czynności psychicznych. Wskazał, że brak świadomości i swobody w rozumieniu tego przepisu rozumiany jest przy tym w orzecznictwie w ten sposób, iż chodzi o brak rozeznania, niemożności rozumienia znaczenia swojego zachowania, zrozumienia sensu składanych oświadczeń, nie ma przy tym znaczenia, czy

stan ten ma charakter trwały czy przemijający. Sąd I instancji stwierdził, że powódka w chwili podpisywania umowy pożyczki w dniu 4 października 2006 r. znajdowała się w stanie wyłączającym świadome i swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli z uwagi na zaistniały u niej w tym czasie epizod depresyjny ciężki z objawami psychotycznymi, bowiem wynikało to ze sporządzonej przez biegłą z zakresu psychiatrii B. P. opinii, która nie była kwestionowana przez strony postępowania oraz korespondowała z pozostałym materiałem dowodowym. Sąd wskazał, że zaburzenia psychiczne zostały zdiagnozowane u powódki we wrześniu 2006 r. podczas pierwszej wizyty u psychiatry. Zaburzenia te polegały na obniżonej aktywności, bezczynności, nieumiejętności poradzenia sobie z nową sytuacją, smutek, bóle w klatce piersiowej, bezsenności, a psychiatra zalecił natychmiastowe leczenie farmakologiczne. Sąd Rejonowy podkreślił, że z materiału dowodowego wynika, iż stan zdrowia M. W. (1) był najcięższy w okresie od września do grudnia 2006 r., który polegał na uniemożliwieniu racjonalnego myślenia, swobodnego podejmowania decyzji, świadome podejmowanie decyzji oraz przeciwstawianie się naciskom osób trzecich. Sąd I instancji wskazał, że choć pozwana dokonała wypłaty pożyczki to przysporzenie majątkowe w tym zakresie nie było po stronie powodowej, bowiem korzyść z tego tytułu osiągnęła osoba trzecia wykorzystując nieporadność i nieświadomość powódki.

Odnosząc się do podniesionego przez (...) Bank S.A. zarzutu braku legitymacji biernej Sąd Rejonowy wskazał, że niezależnie od rozumienia zakresu pojęcia interesu prawnego proces o ustalenie jest sprawą cywilną pomiędzy równorzędnymi podmiotami, a zatem pozywać można podmiot, który jest prawnie zainteresowany wynikiem postępowania. Sąd I instancji stwierdził zatem, że wbrew twierdzeniom strony pozwanej, legitymowanym biernie może być nie tylko strona nieważnej czynności prawnej, lecz także inne osoby lub podmioty, które na podstawie takiej umowy- gdyby była ważna- przysługiwałyby określone prawa lub obowiązki.

Reasumując Sąd Rejonowy stwierdził, że umowa pożyczki z dnia 4 października 2006 r. na kwotę 34 000 zł zawarta między powódką a pozwanym (...) Bank (...) S.A. z siedzibą w W. jest nieważna. Skoro ww. umowa została oceniona jako nieważna Sąd I instancji stwierdził, że cesja wierzytelności wynikającej z umowy pożyczki na rzecz (...) Bank S.A. z siedzibą w W. nie odnosi skutków prawnych w stosunku do M. W. (1). O kosztach postępowania Sąd Rejonowy orzekł na podstawie art. 98 k.p.c. stwierdzając, że pozwani są zobowiązani solidarnie ponieść koszty postępowania.

Powyższy wyrok w całości zaskarżył pozwany (...) Bank S.A. z siedzibą w W. zarzucając mu:

1) naruszenie przepisów prawa materialnego:

a) art. 189 k.p.c. polegające na błędnej wykładni i uznaniu, iż Powódka posiada interes prawny w wytoczeniu powództwa o ustalenie przeciwko Pozwanemu, mimo istnienia tytułu wykonawczego przeciwko Powódce i możliwości wytoczenia przez nią przeciwko Pozwanemu powództwa przeciwegzekucyjnego oraz błędnej wykładni i uznaniu, iż Powódka posiada interes prawny w wytoczeniu powództwa o ustalenie przeciwko Pozwanemu, mimo braku legitymacji materialnej biernej Pozwanego;

b) art. 189 k.p.c. w zw. z art. 509 k.c. w zw. z art. 58 k.c. polegające na błędnej wykładni i uznaniu, że sankcją przelewu wierzytelności nieistniejącej jest bezskuteczność, a nie nieważność i w efekcie wadliwym ustaleniu bezskuteczności umowy przelewu wierzytelności względem Powódki;

2) naruszenie przepisów postępowania, mających wpływ na treść zaskarżonego wyroku, tj.:

a) obrazę art. 316 w zw. z art. 189 k.p.c. polegającą na zaniechaniu zbadania interesu prawnego w wytoczeniu powództwa o ustalenie w chwili orzekania;

b) obrazę art. 328 § 2 k.p.c., polegającą na zaniechaniu wyjaśnienia powodów uznania istnienia interesu prawnego w wytoczeniu powództwa przez Powódkę w chwili orzekania.

Wskazując na powyższe zarzuty skarżący wniósł o zmianę wyroku poprzez oddalenie powództwa przeciwko (...) Bank SA w całości oraz zasądzenie od Powódki na rzecz Pozwanego kosztów procesu za obie instancje.

Powódka wniosła o oddalenie apelacji i zasądzenie kosztów postępowania.

Pozwany (...) Bank (...) S.A. z siedzibą w W. przyłączył się do apelacji wywiedzionej przez pozwanego (...) Bank S.A. z siedzibą w W..

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja pozwanego (...) Bank S.A. z siedzibą w W. okazała się w zasadniczej części zasadna, w szczególności w zakresie w jakim kwestionowała posiadaną przez niego legitymację bierną do występowania w przedmiotowym postępowaniu.

Sąd Okręgowy stwierdza, że Sąd I instancji dokonał błędnej oceny zebranego w sprawie materiału dowodowego w części co do żądania ustalenia bezskuteczności umowy cesji na rzecz A. Banku i w tym zakresie apelacja zasługuje na uwzględnienie. Przede wszystkim zauważyć należy, że w dacie wytoczenia powództwa (...) Bank S.A. posiadał tytuł wykonawczy na tę wierzytelność, co oznacza – na co słusznie zwrócił uwagę apelujący - że najskuteczniejszym środkiem, zapewniającym całkowitą ochronę dłużnika było wytoczenie powództwa przeciwegzekucyjnego o którym mowa w art. 840 k.p.c.

Powódka, na której spoczywa obowiązek wykazania interesu prawnego w wytoczeniu powództwa o ustalenie dla uwzględnienia powództwa obowiązana była wykazać, że istnieje potrzeba jego wytoczenia przeciwko wskazanemu w pozwie pozwanemu. Powszechnie przyjmuje się również, iż strona powodowa nie ma interesu prawnego w żądaniu ustalenia istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego w sytuacji, gdy posiada możliwość wniesienia powództwa o świadczenie, albo, gdy z takim roszczeniem może wystąpić podmiot, który został przez niego pozwany w sprawie o ustalenie (jak w niniejszej sprawie). Dlatego w szczególności nie zachodzi interes prawny w rozumieniu art. 189 k.p.c. wówczas, gdy stan niepewności prawnej może być usunięty w drodze dalej idącego powództwa, np. o świadczenie bądź w drodze podjęcia obrony w toku już wytoczonej sprawy o świadczenie bądź o wytoczenie powództwa przeciwegzekucyjnego, jak powinno mieć to miejsce w przedmiotowej sprawie. Wyjątkowo interes prawny jest zachowany w powyższych sytuacjach, gdy ze spornego stosunku wynikają jeszcze dalsze skutki, których dochodzenie powództwem o świadczenie nie jest możliwe bądź nie jest jeszcze aktualne (wyroki SN z 2 czerwca 2006 r., I PK 250/05, M. P. Pr. 06/9/491; z 8 stycznia 2002 r., I CKN 723/99, LEX 53132; z 22 listopada 2002 r., IV CKN 1519/00, LEX 78333, z 14 września 1998 r., I PKN 334/98, OSNP 99/20/646, z 29 lutego 1972 r., I CR 388/71, LEX 7066). Tym samym Sąd II instancji stwierdził, że powódka nie wykazała interesu prawnego w wytoczeniu powództwa o ustalenie przeciwko (...) Bank S.A. z siedzibą w W..

Sąd II instancji zwrócił również uwagę na okoliczności podniesione przez skarżącego w odpowiedzi na pozew, gdzie podniósł, iż zbył wierzytelność objętą pozwem na rzecz innego podmiotu, co oznacza, że w takiej sytuacji (...) Bank S.A. utracił legitymację bierną do bycia pozwanym w przedmiotowej sprawie. Pomijając argumentację dotyczącą tytułu wykonawczego, Sąd Okręgowy podkreśla, że powódka w trakcie postępowania w chwili powzięcia wiedzy o zbyciu wierzytelności przez (...) Bank S.A. powinna cofnąć powództwo w stosunku do tego podmiotu i złożyć wniosek w trybie art. 194 § 1 k.p.c. o wezwanie do udziału sprawie po stronie pozwanej nabywcy wierzytelności, a ponieważ takich czynności powódka nie podjęła, powództwo w stosunku do (...) Bank S.A. należało oddalić jako skierowane co do podmiotu nieposiadającego legitymacji biernej i w tym zakresie apelacja podlegała uwzględnieniu, a zaskarżony wyrok należało zmienić na podstawie art. 386 § 1 k.p.c.

W ocenie Sądu II instancji apelacja pozwanego (...) Bank S.A. podlega oddaleniu w pozostałej części, bowiem jak wynika z jej treści pozwany ten skierował środek zaskarżenia co do całego rozstrzygnięcia Sądu Rejonowego, tj. także w zakresie orzeczenia dotyczącego pozwanego (...) Bank (...) S.A., niemniej jednak nie przedstawił w niej żadnych zarzutów kwestionujących prawidłowość orzeczenia Sądu I instancji w stosunku do ww. banku. Sąd Okręgowy stwierdza, że orzeczenie Sądu I instancji stwierdzające nieważność umowy pożyczki zwartej przez powódkę z (...) Bank (...) S.A. jest prawidłowe, gdyż znajduje umocowanie w prawidłowo ocenionym materiale dowodowym i nie zostało skutecznie podważone.

Mając na uwadze powyższe Sąd Okręgowy na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. zmienił zaskarżony wyrok w zakresie rozstrzygnięcia co do meritum odnoszącego się do (...) Bank S.A. z siedzibą w W., a w pozostałej części apelację oddalił na podstawie art. 385 k.p.c.

Na marginesie jedynie należy wskazać, że brak jest podstaw do stwierdzenia solidarnego obowiązku ponoszenia kosztów po stronie pozwanych. Dlatego też zważywszy na wynik postępowania przed Sądem I instancji, Sąd Okręgowy zmienił rozstrzygnięcie o kosztach postępowania na podstawie art. 384 k.p.c. w ten sposób, że powódka (...) Bank (...) S.A. w stosunku do którego powództwo było uwzględnione, powinni pokryć koszty sądowe po połowie, a wobec zwolnienia powódki od obowiązku ponoszenia kosztów postępowania w całości koszty te w zakresie obciążającym powódkę zostały przejęte na rachunek Skarbu Państwa stosownie do art. 113 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. (Dz.U. Nr 167, poz. 1398 ze zm.), natomiast obciążył M. W. (1) obowiązkiem zwrotu na rzecz A.(...) kosztów zastępstwa procesowego zważywszy na wynik procesu.

Zważywszy na wynik postępowania apelacyjnego Sąd Okręgowy na podstawie art. 100 k.p.c. zniósł wzajemnie koszty postępowania apelacyjnego pomiędzy stronami.

SR (del.) Tomasz Niewiadomski SSO Piotr Wojtysiak SSO Waldemar Beczek